

МЕСЕЧЕН БИЛТЕН ЗА НОЕМВРИ 2015 Г.

НОВА ЕВРООБВРЗНИЦА И НОВИ ДОМАШНИ ЗАДОЛЖУВАЊА

1. Со именувањето на дополнителен заменик министер во Министерството за финансии започна да се расветлува вистината за економската и финансиската состојба во Македонија. Практично, се појави дефект во пропагандната машинерија на власта, па тешко дека некој може да објасни како најбрзо растечката економија во Европа, земјата со најниски даноци и најповолна инвестициона клима, најголемиот реформатор итн., се најде во ситуација исплатата на тековните државни расходи да зависат од нови задолжувања?! Сега е веќе јасно дека Република Македонија не само што се наоѓа во политичка, туку е на прагот и на финансиска криза. Ставот на министерот за финансии **Зоран Ставревски** дека исплатата на платите и пензиите зависи од новите задолжувања, всушност значи демант на секоја негова претходна изјава и го потврдува ставот на македонската стручна и експертска јавност која веќе со месеци наназад предупредува дека новите задолжувања и големиот пораст на јавниот долг немаат никаква економска оправданост и дека ваквата ситуација е неодржлива на долг рок.

Во месец ноември Владата на Република Македонија ја издаде четвртата по ред еврообврзница со каматна стапка од 5,125%, со која се задолжи за **270 милиони евра**. Особено треба да се истакне дека оваа еврообврзница е со повисока каматна стапка од минатогодишната, која беше емитувана по каматна стапка од 3,97%. Она што е карактеристично за оваа еврообврзница е тоа што првичната намера на Владата на РМ беше да се емитува еврообврзница во износ од **500 милиони евра**, но после ветото од страна на дополнителниот заменик министер од редовите на опозицијата, **Кире Наумов**, одлуката на Министерството за финансии беше променета и наместо на 500 милиони евра, се издаде еврообврзница на 270 милиони евра. Според планираното, од тие 270 милиони евра, 150 милиони евра од обврзницата ќе бидат потрошени за исплата на еврообврзницата издадена во 2014 година, која пристигнува за наплата во декември 2015 година, 100 милиони евра ќе бидат наменети за покривање на буџетскиот дефицит, а 20 милиони евра ќе бидат префрлени на друга буџетска сметка и ќе бидат наменети за бегалската криза.

Она што најмногу загрижува е фактот што Владата, преку Министерството за финансии, издаде еврообврзница со која ќе се финансира тековната потрошувачка, а не за финансирање на конкретни капитални проекти. На сето ова ќе се надоврзат и контрадикторните изјави на министерот за финансии Зоран Ставревски. После издавањето на еврообврзницата, вицепремиерот и министер за финансии Ставревски изјави дека со тие 270 милиони евра биле обезбедени доволно пари за непречено извршување на Буџетот, бидејќи Владата рекла дека ќе се задолжат до 500 милиони евра, а не 500 милиони евра. Со тие 270 милиони

евра, според него, обезбедени се средства да продолжи стабилноста на македонската економија, граѓаните да се спокојни дека сите исплати од Буџетот ќе бидат навремени.

Само неколку дена подоцна, истиот министер рече дека ако нема ново задолжување, има опасност платите и пензиите да не се исплатат навреме. Според него, ветото што СДСМ го најави за ново задолжување во себе криело опасност да предизвика нестабилност во економијата, да не може Буџетот да ги исплати платите и пензиите во првата недела во месецот, како и социјалната помош, реализацијата на проекти, за исплата на фирми, за поврат на ДДВ кон стопанството итн.

Така, Владата на РМ преку Министерството за финансии, после издавањето на еврообврзницата, на домашниот пазар се задолжи за дополнителни **73 милиони евра**. Но, треба да се има предвид дека првичната интенција на Владата беше да се задолжи за **100 милиони евра**, ама сепак, на денот на аукцијата реализацијата беше 73%. Најнеатрактивни за инвеститорите беа долгорочните обврзници од 15 и 10 години, кои се реализираа со 52% и 18%, респективно.

Очевидно е дека министерот за финансии манипулира со македонската јавност и ја крие вистинската состојба со финансиите во државата. Ако нема фискална транспарентност, тогаш има криење на реалната состојба. Фискалната транспарентност е на ниско ниво, македонските граѓани не знаат како се трошат нивните пари, не знаат колку е задолжена земјата, иако долговите треба да ги враќаат токму граѓаните. Оние, пак, кои за тие теми ќе покажат јавен интерес се сметаат за непријатели на државата.

Затоа, ТМ ги повикува премиерот Никола Груевски и министерот за финансии Зоран Ставревски на македонската јавност да ѝ објаснат како „земјата најголем реформатор и со највисок раст во Европа“ е доведена во ситуација на ниска ликвидност, да не може да ги извршува тековните исплати без нови задолжувања. Манипулацијата со бројките е многу воочлива.

ПОРАКИТЕ ОД ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА

2. Новата ЕУ Стратегија за проширување и главните предизвици за 2015-2016 година внесуваат нови елементи и според очекувањата на Комесарот Хан „многу појасни водилки за земјите за тоа што треба да биде нивниот фокус во следната година“. Изменетата методологија го воведува концептот на „приоритетни темелни области“ (fundamentals first) и описни оценки за состојбата и напредокот во темелните области (рана фаза, одредено ниво на подготвеност, умерено подготвени, добро ниво на подготвеност, напредна подготвеност). На овој начин, Европската Комисија (ЕК) сака да овозможи споредба на реформските процеси на земјите од регионот во приближувањето кон ЕУ.

Иако Македонија и оваа година доби продолжување на препораката за почеток на преговорите, таа е недвосмислено условена со исполнувањето на

политичкиот договор од Пржино и со значителен напредок во имплементацијата на Итните реформски приоритети.

Извештајот на ЕК детално ја анализира политичката состојба во земјата и оценува дека во моментот Македонија се наоѓа во најсериозната политичка криза од 2001 година наваму. Прислушуваниите разговори откриваат вмешаност на високи владини функционери во кршење на човековите права, упад во судската независност, кршење на слободата на медиумите и изборите, како и висока политизација и корупција во општеството.

Проценката на ЕК за состојбите со корупцијата во државата во голема мера се поклопуваат со наодите на ТМ: **корупцијата е широко распространета, а борбата со нејзиното постоење е крајно селективна.** Годишешниот извештај, во споредба со извештаите од претходните години, оди чекор понатаму и го користи терминот „**широко распространета**“ корупција наспроти досега употребуваниот опис „распространета“ и забележува дека **не е постигнат никаков напредок** во борбата против корупцијата во текот на 2015 г. ЕК препознава „одредено ниво на подготвеност“ на земјата да се справи со корупцијата, што значи едвај преодна оценка добиена поради постоечката правна и институционална рамка. Меѓутоа, законите не се имплементираат, а институциите се целосно парализирани и токму и затоа извештајот недвосмислено го забележува недостатокот од политичка волја и мешањето во работата на надлежните органи како најголем проблем во борбата против корупцијата. Сериозни забелешки се нотирани за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), која иако е формално независна, е критикувана за пасивноста и селективноста во нејзиното (не)постапување.

Препораките во извештајот се со политички предзнак и во следната година земјата треба да посвети посебно внимание и изразена политичка волја и да обезбеди самостојност на полицијата и на надзорните тела; видливост на антикорупциските мерки и зајакнување на јавната свест и доверба; воспоставување на континуиран, ефикасен и кредибилен механизам за борба против корупцијата на високо ниво; и создавање на ефективна рамка за заштита на „укажувачите“ („свиркачите“) во согласност со европските стандарди и најдобрите практики.

Овие „водилки“ предвидуваат ни малку лесни задачи и ако целта на ЕК е да добиеме јасни назнаки за конкретни чекори, тогаш со усвојувањето на неколку закони, како на пример тој за заштитата на укажувачите, работата е далеку од завршена.

ТМ повторно укажува дека се потребни сериозни политички промени, што ќе доведат до втемелување на демократски вредности, непречена работа на Специјалното јавно обвинителство што ќе обезбеди кривична одговорност за коруптивното однесување и „ремонт“ на постоечкиот антикорупциски систем. Ова во голема мера се однесува и на ДКСК, која испратила забелешки и несогласување до ЕК за последниот Извештај и се пожалила дека е необјективно оценета, а дека нејзината работа е нереално прикажана во Извештајот. Во моментот не се знае дали и каков одговор добила

ДКСК, но ТМ ѝ порачува дека за остварување на својот мандат ДКСК треба да ги користи сите капацитети, ресурси и креативност за да се справува со широко распространетата корупција, наместо да полемизира со ЕК. Впрочем, следната прилика во која ЕК ќе ја оценува состојбата со корупцијата во земјата се приближува, веднаш по изборите во април 2016 г. Иако се чини дека времето за акција е кратко, ДКСК а и целата земја имаат шанса за оценката „умерено подготвена“.

КОРУПЦИЈА ВО ЈАВНИТЕ НАБАВКИ

3. Иако во сите досегашни извештаи ЕК оценувала дека корупцијата во јавните набавки е широкораспространета и претставува сериозен проблем, во последниот Извештај, покрај ова, се нотира и дека последните измени на Законот за јавни набавки (со кои голем дел од надлежностите од Бирото за јавни набавки се пренесени на Советот за јавни набавки) го намалува нивото на усогласување на оваа регулатива со европските стандарди.

Отворено се укажува на потребата од поефикасни мерки за превенција на корупцијата за време на постапките за јавни набавки (на што ТМ укажува подолг период во своите месечни извештаи), а од надлежните органи се бара да вложат значителни напори со цел да се осигура ефикасен и ефективен режим на јавните набавки. Комисијата овој пат забележува што сериозните обвинувања за судир на интереси и злоупотреба на службената положба кај јавните набавки сè уште не се истражувани од надлежните органи, па бара зголемување на транспарентноста на јавните расходи преку навремено објавување на реални податоци за сите договори за јавни набавки (спротивно на практиката договор да се склучи по една цена, често најниска, за да потоа истиот се надгради и прошири со повеќе анекс договори), да се отстрани неконзистентноста со европските стандарди вклучувајќи и негативна референца за фирмите, а условите за избор на најдобра понуда да бидат однапред познати. ЕК отворено нотира дека не постои целосна контрола врз имплементацијата на договорот за јавна набавка, што патем е една од најголемите слабости на кои континуирано укажува и НВО секторот.

И во овој Извештај не изостанува оценката за нерационалното трошење на буџетски средства за проектот „Скопје 2014“ и анекс договорите кои најчесто се подготвуваат откако договорот за јавна набавка бил склучен, со што се одбегнува електронскиот систем на јавни набавки (со оглед дека истите се склучуваат во непосредна спогодба во четири очи). Комисијата повторно забележува дека отсуствува истрага за констатираните нерегуларности пријавени од општината Центар за проектот „Скопје 2014“ за некои големи инфраструктурни договори, како и за сериозните обвинувања за судири на интереси и злоупотреба на службената положба и овластување.

ЕК за прв пат нотира дека не постои мониторинг на спроведувањето на договорот за јавна набавка од посебен централизиран систем на контрола, на што ТМ укажува со години. Државниот завод за ревизија врши само надворешна ад-хок контрола после реализацијата на договорот. И овој пат, ЕК ги нотира слабите административни капацитети во Министерството за економија, што негативно

влијае врз имплементацијата на концесиите за јавно-приватно партнерство, при што се посочува случајот со концесијата на Скопскиот аеродром. При ова, се бара власта да ја хармонизира регулативата за јавни набавки со правилата и Директивите на ЕУ, посебно за концесиите.

Во однос на правната заштита, вклучувајќи ја и Државната комисија за жалби по јавни набавки, Комисијата оценува дека сè уште не е постигната целосна усогласеност со Директивите на ЕУ - оценка која е содржана во последните неколку Извештаи, но која сè уште не е реализирана во практиката. Се посочува на непропорционални санкции за прекршок и дека одлуките во голема мерка се формалистички. Големiot број на поништени одлуки на Државната комисија за жалби по јавни набавки од Судот, за ЕК креира загриженост. За прв пат се укажува дека изборот на кадри во Државната комисија и во Судот треба да биде ослободен од политичко влијание.

Земајќи ги предвид острите критики на Европската комисија за слабостите и нивото на корупција во јавните набавки, за што со години се оценува дека претставува сериозен проблем, ТМ повторно укажува на потребата од измени и дополнувања на Законот за јавни набавки со предвидување на конкретни анти-корупциски одредби, вклучувајќи и превенција на судирот на интереси и воспоставување на систем на контрола врз целиот процес на јавни набавки – од објавување на огласот, до имплементацијата на договорот за јавна набавка. При ова, ТМ укажува дека без вистинска политичка волја, наводната „борба против корупцијата“ на власта во оваа најранлива област за корупција останува само декларативна.

БУЏЕТ НА ГРАД СКОПЈЕ ЗА 2016 Г.

4. После локалните избори во 2013 г., кога во Општина Центар дојде градоначалник од опозицијата, сите активности поврзани со проектот „Скопје 2014“ преминаа во Град Скопје, каде градоначалник е од редовите на ВМРО-ДПМНЕ. Така, „Скопје 2014“ ќе продолжи да се реализира и во 2016 г., а според програмите за развој, кои се составен дела на буџетот, ќе продолжи да се реализира и во 2017 и 2018 г. За волја на вистината, точно е дека Град Скопје нема финансиски проблеми при извршувањето на буџетот, како што има централната власт, но сепак заеднички именител им е нерационалното трошење на средствата на граѓаните.

Градоначалникот **Коце Трајановски** го предложи, а Советот на Град Скопје го усвои буџетот за 2016 г., во износ од **6,8 милијарди денари**, што е за 16% поголем од буџетот за 2015 г. и до сега претставува најголем буџет на Град Скопје. Јасна е намерата на градоначалникот Трајановски, користејќи ја моќта на Град Скопје, како најголема единица на локалната самоуправа во РМ, да влијае врз предвремените парламентарни избори во 2016 г. Ова поради фактот што опозицијата влегува во владата со свои министри и заменици на министри, а од јануари 2016 г. треба да има и нов премиер, што значи нова влада која ќе ги спроведе изборите. Всушност, Владата на РМ, на територијата на Скопје, преку

Град Скопје сака да го надомести она што нема да може да го направи на централно ниво, бидејќи таму контролата од опозицијата ќе биде поголема.

Така, Советот на Град Скопје, каде мнозинство е ВМРО-ДПМНЕ со коалицијата, донесе еден буџет на желби од кој ќе треба да се реализираат сите реални и нереални замисли. Во буџетот се ставени дури и проекти од кои градоначалникот Трајановски јавно се откажа од нивна реализација. Значи, на повидок е повторно нерационално трошење на средствата на граѓаните на Скопје.

Иако градоначалникот Трајановски буџетот го најави како развоен, тој има многу слаба развојна компонента и не е од интерес на граѓаните на целата територија на Скопје.

Ако се анализираат програмите за развој за периодот 2016-2018, кои се составен дел на буџетот за 2016 г., тогаш ќе се забележи дека еден голем дел од средствата, во вкупен износ од **350 милиони денари**, се трошат за реконструкција и доградба на објекти-фасади, кои се дел од проектот „Скопје 2014“. Всушност, овие средства во најголем дел ги обезбедува Владата на РМ, истата онаа која тековната ликвидност ја одржува со задолжување. Иако програмата за реконструкција и доградба на објекти-фасади е ставена во делот на програми за развој, таа нема скоро никаква развојна компонента, дотолку повеќе што барокните фасади не се ниту енергетски ефикасни, бидејќи се декоративни и се поставуваат само на предната страна од зградите. Само оваа програма изнесува повеќе отколку што изнесуваат заедно следниве програми, а кои се многу поразвојни, и тоа: програма за енергетска ефикасност – **23 милиони денари**; изградба на системи за водоснабдување – **117 милиони денари**; изградба на системи за одведување и прочистување на отпадни води – **116,4 милиони денари**; и капитални расходи за средно образование, каде влегува реконструкција на дел од училишните згради и фискултурни сали и набавка на училишна опрема – **45,3 милиони денари**. Покрај овие капитални проекти, за кои се издвојуваат незначителни средства, Градот Скопје во 2016 г. планира да потроши скоро **240 милиони денари** за изградба и опремување на Градска куќа, односно за новата зграда на градската администрација, како и **190 милиони денари** за изградба на нов луна-парк.

Иако во буџетот за 2016 г. има доста средства предвидени за реализирање на проекти од областа на патната инфраструктура, сепак, има доста проекти кои по некоја инерција се префрлаат од година во година, а некои проекти кои беа тргнати од претходните буџети (како што е проектот „подземна сообраќајница Влада-Комплекс банки“), бидејќи беа оценети како тешки за реализација, повторно се вратија.

Сепак, од буџетот на Град Скопје за 2016 година не може да се видат активности на градот и тоа за две доста битни сфери за граѓаните на Скопје: загаденоста на градот и безбедноста во сообраќајот. Практично излегува дека проблемите со загаденоста во Скопје и безбедноста во сообраќајот на граѓаните на Скопје, за градоначалникот Коце Трајановски се второстепени.

ТМ констатира дека е очигледно дека буџетот на Град Скопје за 2016 г. ќе биде во функција на пропагандните потреби за престојните предвремени

парламентарни избори и дека Градот Скопје ќе треба да го надомести она што нема да може да го направи централната власт на територијата на Скопје.

СОСТОЈБА ВО МЕДИУМИТЕ И СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

5. Однесувањето на владејачката партија во операционализацијата на Договорот од Пржино во преговорите за неопходните промени во областа на медиумскиот систем во Македонија јасно илустрира дека власта нема намера пред најавените вонредни избори за април 2016 г. да се откаже од едно од своите најсилни оружја за недемократско и популистичко владеење – медиумската пропаганда. Одбивањето на предлозите од меѓународните посредници, исклучувањето на ЗНМ од преговорите, глумењето незадоволство од страна на водечките пропагандисти на власта од изјавите на опозицијата и низа други постапки само говорат за тоа дека власта одолговлекува со неопходните минимални интервенции во медиумската сфера за да се обезбедат најелементарни услови, на работ на демократската пристojност, за информирањето во неколкуте предизборни месеци.

Паралелно со тоа, владејачката ВМРО-ДПМНЕ повторно го активира агресивниот медиумски и партиски пропаганден механизам за „лов на вештерки“, прогласуваќи ги преку печатење флаери, издавање партиски соопштенија и лиферирање „курирски“ дефамации низ националните телевизии Сител, Канал 5, МТВ и Алфа, преку весникот „Дневник“ и десетината портали финансирани од партијата, за „предавници“ и „странски платеници“ оние медиумски професионалци, јавни личности или медиуми кои отворено не се согласуваат со нејзините недемократски, криминални политички практики. Вакво ширење на омраза и закани од име на власта не се памети во стогодишната историја на македонските медиуми.

Смислата на решавањето на оваа длабока политичка криза во Македонија не е во повторувањето на агресивните, нетолерантни медиумски практики на провладиниот пропаганден апарат со кои се егзекутираа сите изминати избори во последните десетина години. Затоа, **со оглед на однесувањето на власта и пробивањето на речиси сите рокови за битните предизборни реформи договорени во Пржино, меѓу кои оние за медиумите се едни од најсуштествените, ТМ ја повикува меѓународната заедница, опозицијата, како и демократската јавност во Македонија, отворено да побара пролонгирање на рокот за одржување на предвремените избори, закажани за април 2016 г., бидејќи преостанатото време до изборите не е ниту приближно доволно за реализирање на фер и демократска информативно-медиумска предизборна атмосфера во која сите релевантни политички конкуренти би добиле фер-шанса за промовирање на своите ставови.**

ТРАНСПАРЕНТНОСТ МАКЕДОНИЈА